

Tillæg til Vore Kirkegårde bind 18 nr. 8

Foreningen for kirkegårdskultur

Nye medlemmer.

Afdeling A.

- A 166. Skuldelev-Selsø menighedsråd.
- A 167. Risskov menighedsråd.

Afdeling C.

- C 1010. Havearkitekt H. J. Rasmussen, Allerslev.
- C 1011. Anlægsgartner E. Hald, Viborg.
- C 1012. Anlægsgartner Anker Glud, Viborg.

Afdeling D.

- D 151. Herredsgartner Knut Hjelmås, Skulestadmo, Norge.
- D 152. Stavanger Kirkevægekantor, Stavanger, Norge.

På finansloven

På kirkeministeriets budget for 1955/56 over andre udgifter til kirkelige formål figurerer *sel-skabet for kirkelig kunst* med et årligt tilskud på kr. 400,—, hvilket beløb det er sat op til fra ifjor i henhold til slutning herom fra finansudvalget. Noget tilsvarende er desværre ikke tilfældet med *foreningen for kirkegårdskultur*, der fortsat figurerer med kr. 1000,—.

Tyske flygtninges grave figurerer med 20.190 til vedligeholdelse og *mindelunden i Ryvangen* med en årlig driftskonto på kr. 57.000.

Kirkegårds konkurrence

Partille kyrkoråd, hvis område ligger nær Göteborg, har udsendt indbydelse til en konkurrence om kirkegård for denne by, hvis indbyggertal er 14.000. Der er stillet 15.000 svenske kroner til rådighed for prisuddeling, og førstepræmien må ikke blive på mindre end kr. 6.000,—, den laveste ikke under 1.000. Man indbyder arkitekter og havearkitekter i Norden til at deltage. I bedømmelsesudvalget sidder bl. a. den danske arkitekt *Leif Damgaard*, som var med til at vinde førstepræmien i konkurrencen om kirkegården i Örebro, og desuden trädgårdsarch. *G. Reutersvärd*.

Program over konkurrencen fås gratis i *danske arkitekters landsforbund*, Bredgade 44, København K., mens der må deponeres 100 svenske eller 140 danske eller norske kroner for planer og andre materialer som grundlag for arbejdet. Disse ting tilstilles direkte fra Sverige, når beløbet deponeres i det enkelte land.

Sidste frist for indlevering af konkurrenceforslag er den 2. maj 1955 kl. 12 — dog er det også godt, om man kan godtgøre, ved postkvittering, at forslag er afsendt senest d. 11. maj 1955.

Udmærkelse

Kyrkogårdsträdgårdsm. *Fritz Persson* i Gävle i Nordsverige, som har været 40 år i tjenesten, har fået tildelt Kungliga Patriotiska Sällskapets store guldmedalje for lang og tro tjeneste. Tildelingen foregik i kirkens kor og forrettedes af ærkebiskop *Brilioth*.

Fra danske dagblade

$\frac{17}{10}$ (Nordsj. Venstrebl.): Planer om ny kgd. ved Skansevej i Hillerød.

$\frac{22}{10}$: Nyordning af krigergravene og indvielse af annexkgd. i Ulkebøl (havearkitekt *Johannes Tholle*).

$\frac{22}{10}$ (Skanderborg Amts Avis): Der drøftes opførelse af nyt ligkapel i Ikast (arkitekt *Minor Plum Tholle*).

$\frac{22}{10}$: Mindemur for omkomne fiskere og søfolk opføres på Lynæs kgd. (billedhugger *Sv. Lindhart*).

$\frac{25}{10}$ (Berl. Tid.): Gravsted fra 1789 må gerne flyttes (domsafgørelse).

$\frac{25}{10}$ (Vendsyssels Tid.): Furreby kgd. reguleres (kirkebetjent *Alfred Poulsen*).

$\frac{28}{10}$ (Hejmdal): Omlægning af første kvarter på Åbenrå kgd. er færdig.

$\frac{30}{10}$ (Silkeborg Soc. Dem.): Kgd.sudv. i Alderslyst ved Silkeborg med bevarelse af naturen (havearkitekt *Johannes Tholle*).

$\frac{1}{10}$ (Viborg Stifts Folkebl.): Udv. af Ålestrup kgd. er nu færdig (anlægsgartner *A. Skovborg*, omkostn. ca. kr. 4000).

$\frac{5}{10}$ (Licitationen): Esbjerg ønsker kr. 62.000 til udv. af kontorbyggn. for kgd.

$\frac{12}{10}$ (Fyns Stiftstid.): Kgd.splaner og vejplaner i Ullerslev foran løsning.

$\frac{12}{10}$ (Holstebro Dagbl.): Ny kgd. ved Østre plantage i Holstebro.

$\frac{14}{10}$ (Ålborg Amtstid.): Kgd. i Dorf er blevet reguleret af gartner *Als*.

$\frac{14}{10}$ (Jyllandsposten): Kirkegårdenes stilling i nutiden (havearkitekt *Emil Böttiger*).

$\frac{19}{10}$ (Roskilde Dagbl.): Udv. af Hvalsø kgd. færdig (havearkitekt *Knud Preisler*, anlægsgartner *Hougaard-Andreasen* m. fl.).

$\frac{21}{10}$ (Helsingør Soc. Dem.): Byrådet i Hillerød tager på excursion til kgd. i Gentofte, Næstved, Køge og Helsingør.

²⁵/₁₀ (Næstved Tid.): Mern kgd. udvidet (konsulent *H. J. Rasmussen*, anlægsgartner *H. J. Petersen*).

²⁷/₁₀ (Loll. Falst. Stiftstid.): Nakskov inddrager kgd.s planteskole til gravgård (havearkitekt *Johannes Tholle*) og vedtager at ville bortsælge et areal af den nedlagte kgd. til skibsværftet.

²⁸/₁₀ (Social-Demokraten): Køb af kgd.s areal i Hvidovre til godt 1 mill. kr.

²⁹/₁₀ (Nordsjæll. Soc.-Dem.): Hillerøds kgd.splaner i udvalg.

¹/₁₁ (Loll. Falst. Stiftstid.): Blev begravet i uindviet jord (Nakskov).

⁴/₁₁ (Fr.borg Amts Avis): Der bygges administrationsbygning på Gladsaxe kgd.

⁶/₁₁ (Dannevirke): Udsv. af Gram kgd. vil søndag blive indviet af provst *Filtenborg*.

⁹/₁₁ (Viborg Stiftstid.): Kgd.udv. i Vejrumbro vil i morgen blive indviet af pastor *Brusch* (havearkitekt *Johannes Tholle*, anlægsgartnerne *Glud* og *Hald* m. fl.) med kapel af arkitekt *Søren Vig-Nielsen*.

⁸/₁₁ (Viborg Stifts Folkebl.): I går indviede pastor *Gammeltoft-Hansen* kgd.sudv. i Ålestrup.

¹³/₁₁ (Nationaltid.): Ofte strid om berømtheders grave.

¹³/₁₁ (Jydske Tid.): Arbejdsministeriet har tiltrådt, at de forberedende arbejder ved anl. af ny kgd. på Dyrehavegårds jorder i Kolding nu igangsættes (insp. *S. Hansen*).

¹⁵/₁₁ (Fyns Tid.): Gamtofte kgd. reguleres (insp. *J. Gravesen*).

¹⁹/₁₁ (Nordsjæll. Venstrebl.): Byrådet i Hillerød har enstemmigt vedtaget at anlægge en assistenskgd. ved Skansevej, ikke at udvide den nuv. kgd. og opføre kapel på den ny.

²⁰/₁₁ (Vejle Amts Avis): Ny kgd. i Brande.

²³/₁₁ (Venstres Folkebl.): Arbejdskonflikt på Ringsted kgd.

²⁶/₁₁ (Berlingske Tidende Kronik): Bygningskunst og ligbrænding (museumsinspektør *Erik Lassen*).

²⁷/₁₁ (Berlingske Tidende): Der skal bygges kk. og indrettes kgd. i Hampen, og der er skænket 2 tdr. land hertil.

²⁹/₁₁ (Viborg Stiftstid.): Finderup kgd. indvies i går af pastor *Koch* — derefter var der kaffebord for gæsterne fra gudstjenesten, derunder dem, der havde været beskæftiget ved kirkegården (havearkitekt *Johannes Tholle*, anlægsgartner *Hald & Glud* m. fl.), og senere var der aftensmad for menighedsrådet og medvirkende i præstegården.

²⁹/₁₁ (Hejmdal): Efter afslutning af kirkegårdsarbejdet indbød menighedsrådet i Ulkebøl fredag alle de medvirkende til sammen med me-

nighedsrådet at drikke kaffe i forsamlingshuset, hvor der tillige holdtes foredrag af den projekterende, havearkitekt *Johannes Tholle* og holdtes taler af pastor *Martin Hansen*, malermester *Chr. Hansen*, formand *Asmus Kjær* m. fl.

³/₁₂ (Land og Folk): Strejken på Ringsted kgd. sluttet.

⁴/₁₂ (Aftenbladet): Kirkegården i Glostrup er budgetteret til kr. 275.000.

⁶/₁₂ (Århus Amtstid.): Der er budgetteret kr. 20.000 til beplantning på Åby kgd.

⁹/₁₂ (Skive Folkebl.): Roslev står for den tredje kgd.sudv. i dette år, og den forestås ligesom forrige gang af havearkitekt *Johannes Tholle*.

⁹/₁₂ (Vendsyssel Tid.): Flere tyske grave i Frederikshavn?

⁹/₁₂ (Jydske Tid.): Udsv. af Sdr. Stenderup kgd. påbegyndt (gartner *Marinus Petersen*).

¹⁰/₁₂ (Sydfyn): Der er købt 2600 m² til udsv. af Svendborg assistenskgd.

¹¹/₁₂ (Jydske Tid.): Der er stillet kr. 200.000 til rådighed som første rate af Nørre kgd. i Kolding (insp. *Sv. Hansen*).

¹¹/₁₂ (Middelfart Venstrebl.): Kk. skal fritlægges og kgd. reguleres i Middelfart (insp. *O. Raahauge-Askegaard*).

¹³/₁₂ (Demokraten): Mere plads og nyt kapel til Gylling kgd.

¹⁴/₁₂ (Holbæk Amtstid.): Kgd. i Fårevejle skal reguleres.

¹⁵/₁₂ (Jydske Tid.): Åbenrå menighedsråd vil i 1954 anlægge en ny urnehave (insp. *R. Th. Christensen*).

¹⁵/₁₂ (Berl. Tid.): Der vil intet yderligere blive foretaget i anledning af, at et lig i Nakskov blev nedsat i uindviet jord.

¹⁶/₁₂ (Bornholms Avis): Der erhverves 3000 m² til udsv. af Alling kgd.

¹⁷/₁₂ (Nordsjæll. Venstrebl.): Hillerød byråd har vedtaget at rette henv. til kirkegårdsinsp. *S. Hansen* om udarbejdelse af projekt til anlæg af den ny kgd. på Skansebakken, for så vidt inspektøren kan afse tid dertil.

¹⁸/₁₂ (Licitationen): Udsv. af Herritslev kgd. (havearkitekt *Johannes Tholle*).

²/₁₂ (Vendsyssel Tid.): Projektet til den ny kgd. syd for Bangsbostrand skole ved Frederikshavn må opgives, da den ligger for nær drikkevandsforsyningen.

²¹/₁₂ (Kalundborg Folkebl.): Der må tages et stykke af præstegårdshaven til udsv. af Ubbey kgd.

Fra svenske dagblade

⁵/₈ (Sydsvenska Dagbl.): Kommunerna gör begravningarna billigare.

2 $\frac{5}{8}$ (Sydsvenska Dagbl.): Kyrkorådet for Mörum vil köpa kyrkogård.

1 $\frac{1}{2}$ (Nya Vermlandstidn.): Kyrkogårdsutv. i Grums planeras, — kostnad 350.000 kr. (trädgårdsarkitekt S. Kaldén).

Fra tidsskrifterne

Anlægsgartneren december: Godt gartnerkursus (for kirkegårdsfolk).

Arkitekten ugehefte nr. 44: Konkurrence for nordiske arkitekter og havearkitekter om anlæg af ny kgd. i Partille ved Göteborg (jevnt. s. 45).

Der Naturstein nr. 11: Volkstrauertag. Totensonntag. Friedhofskultur durch Werksteinverbot? Das künstlerische Grabmal der Gegenwart. Nr. 12: Neue Grabsteine auf dem Waldfriedhof in München. Grabmalausstellung Düsseldorf (se hovednr. s. 55—57).

Garten und Landschaft december: Tagung „Friedhof und Grabmal“ in Düsseldorf.

Gartner-Tidende nr. 48: Anlægsgartnere på kursus (Poul W. Olsen).

Historiske meddelelser om København 4de række, IV bind, hefte 1—3: Bispebjerg Kirkegård 1903—53 (insp. Orla Bjørn).

Ignis nr. 90: Kyrkogårdsromantik (boganmeldelse, jvnt. tillægss. 48). Eldbeg. och uppståndelse. — Nr. 11: Tillkomsten av Mora krematorium. Sankt Mikael's kapell i Mora (*Björne Blomé*). Kordudden, Mora Nya begravningsplats (*Ulla Bodorff*). Nr. 12: Kyrkan och eldbeg. (kontrarprost *G. Pontén*). Karlskoga krematorium (*Ragnar Kling*). Kunna kommuner utan eget krematorium dra fördelar av eldbeg.?

Kriegsgräberfürsorge nr. 10: An einem Soldatengrab. Zu Besprechungen in Dänemark und Schweden. Vierzig Jahre Kriegsgräberfürsorge. Noch stand das einfache Holzkreuz. — Nr. 11: Mahnung, Bezeichnung und Bekenntnis. Gedanken zum Volkstrauertag. Begegnungen an deutschen Gräbern in Frankreich m. m. — Nr. 12: Die Heimat gedachte ihrer gefallenen Söhne. In Frankreich soll die Arbeit in Kürze beginnen. Tagebuchblatte von einer Spaniensreise.

Landsbygraveren nr. 10: Feriespørgsmål (*Ingv. Norlyk*). — Nr. 11: Finesser (ved gravkastning m. m.; *Johs. Retoft*). Klokkestøbning (*L. Andkjær Jensen*). Revision af vejledning til aflønning af landsbygravere (*Ingv. Norlyk*). Nr. 12: Sådan ringer man i England (*Aug. Nielsen*). Regnvejrstanker.

Menighedsrådenes blad: Moderne kgd. bandlyser store monumenter. — Nr. 11: Dyr jord til kgd.s-udv. (Nordborg). Nr. 12: Gammel kirkegård „naturpark“ (Buderup).

Pharos nr. 4: Cremation in Great Britain. 80 Years of History. Grimsby Crematorium. The 72nd in Great Britain. The Church and Cremation (The Lord Bishop rev. *Norman H. Clanke*). The 73rd. Crematorium (Bolton). Land Planning and Cremation.

Steinmetz und Bildhauer nr. 10: Der Friedhof als Kulturaussage. Das Reihengrab als soziales Zeugnis, religiöses Bekenntnis, künstlerische Gestaltung (dr. *Frits Fichtner*). Das Grabmal, Massenware oder Ausdruck persönlicher Gestaltung (*Harald Clausz*). Grabmale aus Kassel. Friedhof und Grabmal Düsseldorf. — Nr. 11: Der Mauer des Schwanheimer Waldfriedhof bei Frankfurt. Mustergräber. Graue Theorie oder lebensnahe Praxis (*H. Schildt*).

Fra det faglige bogmarked

John Gilmour og Max Walters: Wild Flowers. 242 s. Collins, London 1954.

Undertitlen hedder „Botanising in Britain“, og i denne ånd kan amatører finde frem til den flora, der er karakteristisk for egne med forskellig jordbund, vækstbetingelser og bevoksning. Efter et strejftog gennem botanikens historie, planternes biologi, og hvordan de kom til England, fortæller forfatterne om floraen i mose- og hedelandskaber, på kalkstensjord, ved floder og søer, på marker og ved veje og mange andre steder, og afsnittene er ledsaget af mange fine farvetryk, som ikke kun pynter på bogen, men lader læseren finde gamle kendinge fra mark og skov. For at afrunde bogens emne finder vi i slutningen foruden en nøgle til bestemmelse af visse planter en vejledning for sådanne læsere, som skulle være blevet grebet så stærkt af stoffet, at de vil fortsætte studiet.

Ursula Hansen.

Friedhof und Grabmal. Jahrbuch 1953. 8°, 32 s. tekst, 14 s. ill. Verlag deutsche Friedhofskultur, Aachen 1953.

Denne lille årbog fra det flittigt arbejdende fællesudvalg indeholder dels en ledende artikel om, at kirkegårdene atter bør blive et sted for besindelse, og at gravmælerne skal tale om kærlighed, ære og trøst — dels en artikel af dr. *Lindner* om grundtanker for kirkegårde og gravmælekunst, samt andre artikler om magt og kunst, menneske og materiale, individualitet i gravmælet samt gravmælet og dødsriturgen. Sluttelig nogle fotogengivelser på krideret papir. Vi må påskønne, at disse emner er optaget til grundig drøftelse, og de vækker tanker, som ligger nordiske kirkegårdsfolk nær. Stoffet til

heftet, der kaldes en årbog, er fra den konkurrenceudstilling af gravmæler, som i 1953 var afholdt i Düsseldorf, og præsenteres både i billeder og gengivelser fra de der afholdte foredrag. Vi bringer i vort hovednummer s. 55—57 noget fra udstillingen i 1954.

Richtlinien für die Gestaltung des Friedhofs und Musterfriedhofsordnung. 8°, 48 s., Verlag Deutsche Gärtnerbörse, Aachen 1953.

I skriftserien Für Friedhof und Garten er udsendt hefte nr. 3 med retningslinier for opgaverne med at indrette kirkegårde, indeholdende afsnit om kirkegårde og gravmæler, graven og gravstedet, approbationer, almindelige bestemmelser, forskrifter, gravsteder, gravmæler og hegn, beplantning m. m. Det er på sin vis en kortfattet og miniatur kirkegårdshåndbog om de elementære ting.

The Disposal of the Dead. Ved C. J. Polson. 8°, 300 s., English Universities Press Limited, London 1953.

Som medforfattere har udgiveren 3 medicinske professorer o. l. ved universitetet i Leeds, foruden at en mængde andre autoriteter har assisteret med denne digre bog om, hvorledes man forholder sig med de rent praktiske forhold over for døden og de døde. Den er delt i 7 kapitler om historie, medicinske forhold, kremation, begravelse, opgravning, balsamering og administration og bringer naturligvis på de 300 sider et væld af oplysninger. Også Sverige har deres legale kirkegårdsbøger, men vi har stadig ingen på dansk om dette interessante og almenmenneskelige emne.

Heinz Ellenberg: Naturgemässe Anbauplanung, Melioration und Landespflege. 8°, 112 Eugen Ulmer, Stuttgart, Ludwigsburg, 1954.

Som 3die bind i rækken af skrifter om landbrugsmæssige plantesociologi er kommet nærværende, der især beskæftiger sig med erosionsfarer og virkninger samt stedvise modforholdsregler herimod — noget, der især har aktuel interesse i Tyskland, men også må være under opmærksomhed i Danmark. Der citeres også danske undersøgelser.

Andreas Andresen: Bindereien zu Advent und Weihnachten. 8°, 40 s., Deutsche Gartenbörse. DM. 4,80.

Som nummer 3 i en serie arbejdshefter for binderi er udsendt denne lille ting, som i tekst, fotogengivelser og streger giver gode dessiner om det, som titlen antyder.

Dansk Chrysanthemum-Selskab. Årsberetning 1954. 8°, 60 s., Kbh. 1954.

Årsberetningen omtaler navnlig den lille og

fine udstilling i Glyptoteket og er som sædvanlig nydelig.

Robert Zander: Handwörterbuch der Pflanzennamen und ihre Erklärungen. 7. opl., 520 s., Eugen Ulmer, Ludwigsburg, 1954. DM. 11,60.

Når denne bog foreligger i 7de oplag, er dette alene en begivenhed, men der må føjes det faktum til, at dens nomenklatur er bragt i overensstemmelse med de internationale regler, således som de er besluttet på de internationale kongresser 1950, 1951, 1952 og 1954. Det er altså på nomenklaturens område en højesteret. Spørgsmålet om at bringe overensstemmelse mellem den internationale og den nationale ortografi må derefter den enkelte skribent selv klare, og at der her er en forskel f. eks. i brugen af store og små bogstaver, ved enhver. Det giver ofte en vaklen, når det latinske navn er synonymt med de nationalt almindeligste, f. eks. iris (Iris), og i sætninger, hvor begge stavemåder anvendes, kan det ofte se tosset ud.

Carl Fehrman: Kyrkogårdsromantik. 8°, 180 s., Glerup, Lund, 1954.

I serien af skrifter udgivet af vetenskabs-societeten i Lund foreligger som nr. 43 dette interessante værk med undertitel af studier i engelsk og svensk 1700-tals digtning og med et engelsk resumé. Man skulle tro, at det først og fremmest var gravskrifter (fra gravmæler), der serveredes, men på titelbladet står der fra *Thomas Gray* til *Carl Michael Bellmann*, og dermed er det klargjort, at det er et litterært arbejde. Som baggrund for arbejdet bringes adskilligt om kirkegårds-milieuer, og der bringes hidtil ukendte ting frem om både angelsachsisk og centraleuropæisk kirkegårdskultur — hvad man knapt kunne ane, at man ville blive præsenteret for i et skrift med denne titel.

Norsk kremationsforening. Årsberetning 1953. 8°, 48 s.

En nydelig beretning på krideret papir og med gode billeder fra norske krematorier og med et stykke kremationshistorie på engelsk.

Angus C. Barber: Annual flowers. 8°, 280 s., Faber & Faber, London 1954. 25 s.

En fører i de bedste sorter og havevarieteter af enårige planter for haveamatører og eksperimenterende gartnere, kaldes den, og med sin beskrivelse af mere end 1400 slags må den være til udmærket nytte. Nu har vi jo ikke just lige så gode klimatiske forhold som englænderne, men med den store brug, vi gør af eenårige ting på vore gravsteder, må den vel også være nyttig hos os — især for dem, der vil prøve noget nyt.

R. B. Dawson: Practical lawn craft. 4de ud-

gave. 8°, 320 s. plus tillæg, Crosby Lockwood & Son, Ltd. Lodon 1954. 21 sh.

Selv om denne digre bog om græsplæner af den kendte forfatter til flere bøger af samme slags mest er beregnet for sportsplæner, er den dog også af stor værdi for folk, der arbejder med græsplæner også af anden art. Den viser også billeder af mekaniske redskaber til deres vedligeholdelse og turde være up to date i denne udgave.

R. B. Dawson: Lawns. Lommeformat, 92 s. Colingridge. London 1954. 3 sh 6 d.

I serien om amatørhavebøger er som nr. 11 af forlaget udsendt denne lille ting om græsplæner af samme forfatter som ovennævnte større. Den supplerer den danske litteratur om samme emne og kan være haveejere en god hjælp.

Für Gärtner und Gartenfreunde. Eugen Ulmer, Ludwigsburg.

Med ovennævnte titel har forlaget udsendt et katalog over havelitteratur, der omfatter en imponerende række af værker, store og små, og hvoraf adskillige har været anmeldt i VK.

Robert Pearson: Town Gardening. 8°, 182 s., Mac Gibbon & Kee Ltd. London 1954. 12 sh. 6 d.

I forordet udtrykker forfatteren det håb, at bogen må hjælpe med til at forskønne byerne, så de kan blive en værdig medpart sammen med Englands smukke landskab, og i et jævnt sprog giver han mange fornuftige tips til udnyttelse af pladser, hjørner m. m. i byer og omegnen af sådanne. Han har dog glemt et nærliggende objekt: taghaverne. Der findes lange plantelister.

Buch und Spaten. Navnet betegner Deutsche Gartenbörses bogkatalog, hvori mange gode ting er nævnt, derunder 12 bøger om kirkegårds-væsen etc. Forlagsadresse: Aachen.

Ideas for Your Garden edited by Ralph Rolls and Carlton Wallace. 8°, 144 s., talrige ill. Evans Brothers Limited, London 1953.

En havearkitekt, som ser denne bogtitel, vil uvilkårligt tro, at man finder ideer til havens form (plan), hvilket slet ikke er tilfældet. Bogens titel kunne lige så godt være sådan noget som håndværk i haven, for det er dette, den beskæftiger sig med, såsom at lave trillebøre, stiger, gødningsbede, drivhuse, lysthuse, svømmebade o. s. v., samt på nogle få sider lidt om, hvad der gror i haven (hække, bambus, vandplanter, tobaksplanter m. v.) og så lidt om motorisering. Noget af materialet er lånt fra tidskriftet Woodworker. Det meste virker lovlig traditionelt.

Reinhardt Kristensen: Dyrkning af køkkenurter. 8°, 424 s., kr. 33,50. Alm. d. gartnerf.s bogforlag, Kbh. 1954.

Med denne tykke og grundigt udførte bog har lektor *Reinh. Kristensen* udgivet noget, som vil være et hovedværk i dansk litteratur om dette specielle emne, der nok må kunne interessere også kirkegårdsfolk — for hvem har ikke også et stykke køkkenhave at dyrke derhjemme, og hvem vil ikke gerne have sine kulturer frem som de bedste, der kan sættes på bordet? Et index på ikke mindre end 406 numre giver oplysning om kildekrifter m. m., men kunne godt have indeholdt endnu mere, når det skulle dække det væsentligste, f. eks. på dansk.

Resolutioner m. m.

(fortsat fra pag. 39)

I Skrivelse af 9. Juli 1947 har Stiftamtmanden og Deres Højærværdighed forespurgt, om der vil kunne meddeles Stadfæstelse paa det hoslagt tilbagefølgende Udkast til Vedtægt for Vester Hassing Kirkegaard under Hensyntagen, dels til den i § 12 indeholdte Bestemmelse, hvori Fredningstiden for Gravsteder fastsættes til 30 Aar for første Fredningsperiode og 10 Aar for henholdsvis anden og tredie Periode, dels til Bestemmelsen i § 25, hvorefter Udgifterne ved Kastning af Grave foreslaas dækket af Kirkens Kasse, for saa vidt angaar Folkekirkens til Sognet hørende Medlemmer.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet intet finder at erindre imod, at der meddeles Stadfæstelse paa de ommeldte Bestemmelser i det foreliggende Vedtægtsudkast.

Kirkeministeriets Skriv. (1/6 1947) (til Biskoppen over Roskilde Stift) ang. **Begravelse af dødfødte Børn m. m.**

I et med Deres Højærværdigheds Skrivelse af 23. August 1947 hertil indsendt Andragende har Sognepræst for A. Menighed N. N. forespurgt, hvilke Bevisligheder de kirkelige Myndigheder skal kræve sig forelagt i Tilfælde af Begravelse af et dødfødt Barn paa Kirkegaarden.

Det fremgaar af Sagen, at Anledningen til Forespørgslen er en af Klokkeren ved A. Kirke uden forudgaaende Anmeldelse for Sognepræsten paa A. Kirkegaard foretagen Begravelse af en Abort, som efter Oplysning fra den ved Nedkomsten assisterende Læge var kommet til Verden i 24. Svangerskabsuge.

Saaledes foranlediget skal man meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at i Henhold til § 19, Stk. 3, i Instruks Nr. 105 af 9. Marts 1934 for alle til Praksis berettigede Jorde-

mødre skal Aborter, d. v. s. Fostre, der er kommet til Verden før Udgangen af 28. Svangerskabsuge uden efter Fødslen at have givet Livstegn fra sig, ikke anmeldes.

Angaaende Begravelse af dødfødte Børn, d. v. s. Børn, der er kommet til Verden efter 28. Svangerskabsuge uden efter Fødslen at have givet Livstegn fra sig, jfr. § 19, Stk. 1, i ovennævnte Instruks, skal man iøvrigt henvise til Ministeriets Skrivelse af 21. September 1904, hvori det er udtalt, at kun fuldbaarne dødfødte Børn skal begraves med Jordspaaekastelse, og at det tilkommer Jordemoderen at afgøre Barnets Udviklingsgrad ved Fødslen, hvilken Afgørelse er bestemmende for Begravelsesmaaden, men at ingen Begravelse paa Kirkegaarden bør finde Sted uden forudgaaende Anmeldelse for vedkommende Sognepræst.

I det foreliggende Tilfælde vil der herefter ikke være at foretage nogen Tilførsel til Ministerialbøgerne, hvorimod der i Kirkegaardsprotokollen bør gøres Bemærkning om den stedfundne Nedgravning af Aborten paa Kirkegaarden.

Kirkeministeriets Bkg. (2% 1947) af Lov Nr. 281 af 30. Juni 1922 om Kirkers Bestyrelse m. m., saaledes som denne Lov er ændret ved Lov Nr. 110 af 29. Marts 1924 og Lov Nr. 105 af 15. Marts 1947.

I Medfør af den Bemyndigelse, som er givet Kirkeministeren ved § 2 i Lov Nr. 105 af 15. Marts 1947 om Ændringer i Lov Nr. 281 af 30. Juni 1922 om Kirkers Bestyrelse m. m., saaledes som denne Lov er ændret ved Lov Nr. 110 af 29. Marts 1924, bekendtgøres herved Lov Nr. 281 af 30. Juni 1922 om Kirkers Bestyrelse m. m. med de ved fornævnte Love af 29. Marts 1924 og 15. Marts 1947 foretagne Ændringer.

§ 4. 1) Varetagelsen af de daglige Forretninger — Tilsynet med Kirken og Kirkegaarden, Kirkens Formue og Indkomster, Kirkeværgens Forretningsførelse samt Foretagelse af mindre væsentlige Arbejder ved Kirke og Kirkegaard og Anskaffelse af nødvendige Genstande og Materiale til disses almindelige Vedligeholdelse og Drift — overdrages af Menighedsraadet til et Udvalg, bestaaende af mindst 3 af Menighedsraadet indenfor dette valgte Medlemmer. Hvor et Landdistrikt med eget Menighedsraad eller et Landsogn har Kirke fælles med den tilgrænsende Købstad, kan ethvert af de Menighedsraad, der danner Kirkens Bestyrelse, jfr. § 3, forlange, at Udvalget skal vælges efter Forholdstal. Menighedsraadet fastsætter i en Vedtægt nærmere Regler for Udvalgets Tilsyns- og Myndighedsomraade.

2) Menighedsraadet vælger af eller udenfor sin Midte en Kirkeværg og, hvor Kassererforretningerne ikke antages at kunne eller burde forenes med Kirkeværgbestillingen, tillige en Kasserer. Valget gælder for Menighedsraadets Funktionstid; men de nuværende Kirkeværg og Kasserere forbliver i deres Stilling indtil Udløbet af det Tidsrum, for hvilket de er valgt. Genvalg kan finde Sted, naar de paagældende er villig til paany at overtage Hvervet. Vælges Kirkeværg og Kasserer udenfor Menighedsraadet, skal Valget stadfæstes, for Kirker i København, Frederiksberg og Købstæderne af Overtilsynet, for Kirker paa Landet af Provstiudvalget. Ligeledes stadfæster henholdsvis Overtilsynet og Provstiudvalget den af Menighedsraadet udarbejdede Vedtægt for Kirkeværgens og Kassererens Forretningsomraade, samt hvis der foreslaas dem tillagt Honorar, Størrelsen af dette.

3) Kirkens Jorder samt Bygninger, der maatte tilhøre Kirken, forvaltes af Menighedsraadet under Tilsyn af Provstiudvalget, hvis Samtykke udkræves til Bortfæstning, Bortforpagtning eller — hvor Lejemaalet udstrækker sig over længere Tid end et Aar — til Udleje af Jorderne.

§ 7. 2) Hvor en Kirkegaard ejes af flere Kirker i Fællesskab, ansættes en Kirkegaardsværg; om hans Ansættelse og eventuelt om Honorar samt om Reglerne for Bestyrelsen af Kirkegaarden og dens Midler skal de paagældende Menighedsraad i Fællesskab udfærdige en Vedtægt, som stadfæstes af Overtilsynet. Paa Kirkegaardsværg finder Bestemmelsen i § 4, Stk. 3, tilsvarende Anvendelse.

3) I København og Frederiksberg samt Købstæder med flere Sogne kan Begravelsesvæsenet med Ministeriets Samtykke udskilles fra Kirkens Bestyrelse og særlige Regler for Begravelsesvæsenets Bestyrelse gives i en af Ministeriet stadfæstet Vedtægt.

§ 9. 1) Menighedsraadet affatter et Regulative for Ansættelse og Afskedigelse ved Kirken af Organist, Kordegn, Graver, Ringer, Kirkebud og andre Betjente, hvori tillige fastsættes Bestemmelser om deres Tjenesteforhold m. m.

§ 12. 1) Til Bestridelse af Omkostningerne ved omfattende Istandsættelsesarbejder og Nyanskaffelser ved Kirken, Anlæg af nye eller Udvidelse af bestaaende Kirkegaarde eller lignende større Foranstaltninger kan det af Ministeriet efter Menighedsraadets Forslag og efter Indstilling fra Provstiudvalget og Overtilsynet tillades Kirken at optage Laan. Hvis Kirken har Formue, kan Ministeriet tillade den at optage

Laanet af denne, mod at Formuen ved Opsparing i en vis Aarrække efter Ministeriets nærmere Bestemmelse atter bringes op til sin tidligere Størrelse.

Kirkeministeriets Bkg. (^{2%} 1947 af Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v., saaledes som denne Lov er ændret ved Lov Nr. 112 af 29. Marts 1924 og Lov Nr. 103 af 15. Marts 1947.

I Medfør af den Bemyndigelse, som er givet Kirkeministeren ved § 2 i Lov Nr. 103 af 15. Marts 1947 om Ændringer i Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v., saaledes som denne Lov er ændret ved Lov Nr. 112 af 29. Marts 1924, bekendtgøres herved Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. med de ved fornævnte Love af 29. Marts 1924 og 15. Marts 1947 foretagne Ændringer.

Kirkegaarde.

§ 17. ¹⁾ Om Kirkegaarden skal der være et forsvareligt Hegn, passende til Anlæggets Karakter.

²⁾ Ved Udvidelse af Kirkegaarden bør i Reglen Hegnet være af samme Art som Hegnet om den ældre Kirkegaard, og dette maa navnlig forlanges, hvor andet Hegn vilde virke skæmmende.

³⁾ Ældre Stengærder og Mure omkring Kirkegaarde maa ikke nedbrydes, flyttes eller erstattes med andet Materiale uden Ministeriets Samtykke.

§ 18. Der skal i Kirkegaardshegnet være det fornødne Antal Porte og Laager. Porte og Laager bør være selvlukkende og indrettede til at aflaaes. Det kan ikke tilstedes, at en offentlig Gangsti lægges over Kirkegaarden. Gamle murede Kirkegaardsporte og Indgange skal vedligeholdes i Overensstemmelse med deres Stil og oprindelige Materiale og maa ikke nedbrydes eller forandres uden Ministeriets Samtykke.

§ 19. ¹⁾ Kirkegaarden skal være planeret og reguleret samt forsynet med det fornødne Antal Gange af tilstrækkelig Bredde. I dette Øjemed kan Gravpladser helt eller delvis inddrages, naar ingens lovlige Ret i Henhold til § 24 derved krænkes.

²⁾ Kirkegaardens Hovedgange skal være faste.

³⁾ Kirkegaarden skal saavidt muligt afvandes saaledes, at Kisterne, naar de nedsænkes i sædvanlig Gravdybde, kan staa tørt, dog at Afvanding ikke kan fordres udført i en større Dybde end 2,2 Meter.

§ 20. ¹⁾ Kirkegaarden og de Gravpladser, over for hvilke ingen andre har Vedligeholdelses-

pligten, skal holdes ryddelige for Ukrudt og Græsset afslaaes, inden det bliver langstraet. Afræsning kan aldrig tillades.

²⁾ Kirkegaardens Gange skal til enhver Tid holdes rene.

³⁾ Snekastning paa Kirkegaarden skal foretages fra Kirkedøren til Kirkegaardens Indgange samt uden for disse, saa langt Kirkens Grund strækker sig, for Hovedindgangens Vedkommende dog altid indtil den nærmeste paa Snekastningsregulativet optagne offentlige Vej.

⁴⁾ Hvor der ikke umiddelbart ved Kirkegaarden findes offentlig og bekvem Adgang til Vand til Brug ved Gravstedernes Pasning, kan Menighedsraadet bestemme, at Kirkegaarden skal forsynes med en Brønd med Pumpe eller en Vandhane. Der bør da i Nærheden opsættes en Tavle med Advarsel mod at benytte Vandet som Drikkevand.

§ 21. ¹⁾ De paa Kirkegaarden staaende Træer kan kun borttages eller stevnes med Synets Tilladelse eller efter dettes Bestemmelse, og det kan i saa Fald forlanges, at det ved Salg af Træerne eventuelt fremkommende Overskud skal indgaa i Kirkens Formue.

²⁾ Ny Beplantning kan af Synet forlanges saavel langs Kirkegaardens Hegn som ved dens Hovedgange, hvor disses Bredde tillader det. Plantningen maa dog foretages under nøje Hensyn til, at Kirkebygningen og dens Mure ikke berøves Lys og Luft. Planen til Plantningen skal altid forelægges Synet inden Arbejdets Paa-begyndelse.

²⁾ Gravstedsejerne maa ikke uden særlig Tilladelse plante Træer eller træagtige Buske paa deres Gravsteder, og saadanne Plantninger kan, hvor de allerede findes paa Gravstederne, af Synet forlanges fjernet.

§ 22. ¹⁾ Til Overholdelse af Orden med Gravstederne skal der ved enhver Kirkegaard være en Protokol, hvori samtlige Begravelser paa Kirkegaarden indføres med Angivelse af Tiden, paa hvilken Begravelsen har fundet Sted, den begravede Persons Navn, Stilling og Alder samt Gravens Plads og Nummer paa Kirkegaarden. Paa enhver Grav bør der sættes en Nummerpæl af Egetræ, Jern eller mindst lige saa holdbart Stof med tydelig Angivelse af Nummeret i Kirkegaardsprotokollen.

²⁾ Ligeledes skal der være et Kort over Kirkegaarden, paa hvilket hver Grav afmærkes med Nummer.

§ 23. ¹⁾ Efter Forslag af Kirkens Bestyrelse og, hvor Kirken ikke er selvejende, efter indhentet Erklæring fra Sognets Menighedsraad, fastsætter Stiftsovrigheden en Vedtægt for Or-

den paa Kirkegaarden og for dennes Benyttelse. I denne Vedtægt fastsættes Bestemmelser om Gravstedernes og Gravenes Størrelse, om Betaling for Gravsteder m. m. Er der ved Kirkegaarden ansat en fast Graver, kan der i Vedtægten optages en Bestemmelse om Forpligtelse til at lade Gravene kaste ved denne for en bestemt Takst.

2) I samme Vedtægt kan der optages Bestemmelse om en vis Takst, for hvilken Kirkegaarden overtager Gravsteders Vedligeholdelse. Hvor Gravstedsejeren ikke selv sørger for Gravstedets sømmelige Vedligeholdelse, eller hvis den, til hvem han har overdraget Vedligeholdelsen, overtræder Vedtægten herfor, kan Gravstedsejeren tilpligtes at overdrage Vedligeholdelsen til Kirkegaarden for denne Takst. I Vægningstilfælde kan Gravstedet ryddeliggøres og besaas med Græs eller gruslægges, men maa ikke tages i Brug forinden Udløbet af det i § 24 ommeldte Aaremaal.

§ 24. 1) Hvor der i Henhold til Lovgivningens Regler uden Vederlag udlægges Gravplads til en afdød, skal der, hvis den afdøde var gift, om ønskes, samtidig umiddelbart ved Siden af den anviste Gravplads udlægges et Gravsted til den efterlevende Ægtefælle, og denne bevarer Retten dertil, uanset om han eller hun dør i eller uden for Sognet. Saafremt vedkommende Ægtefælle først dør efter Udløbet af Fredningstiden, skal Gravstedet dog holdes fornyet efter de Regler, som herom maatte være fastsat i den i § 23 ommeldte Vedtægt.

2) Det kan i fornævnte Vedtægt bestemmes, at enhver Grav skal henligge urørt i mindst 30 Aar efter Begravelsen. Hvor saadan Bestemmelse ikke er truffet, er Fredningstiden 20 Aar. For Børnelig kan der dog med Ministeriets Tilladelse sættes en kortere Frist. For nedgravede Askeurner er Fredningstiden normalt 10 Aar.

3) Saafremt Ligrester opgraves, skal de nedgraves samlet og sømmeligt i samme Gravsted eller andetsteds paa samme eller paa anden Kirkegaard.

4) Gravsteder, hvori er begravet Mænd eller Kvinder, der har haft særlig Betydning for Sognet eller Egnen, maa, naar Gravstedsretten er udløbet, ikke sløjfes af Kirkebestyrelsen uden Tilladelse af Synet (§ 32).

§ 25. 1) Hvor Menighedsraadet efter Vedtagelse paa et Menighedsmøde gør Indstilling derom, kan det i Vedtægten for selvejende Kirker bestemmes, at der fremtidig skal erlægges Betaling

for Erhvervelse af Gravpladser paa Kirkegaarden, dog at der altid skal være Adgang for ubemidlede til at faa en sømmelig Gravplads udlagt uden Vederlag. Disse Gravpladser maa ikke henlægges til en særlig Afdeling paa Kirkegaarden.

2) Naar Familiegravsteder, hvorved forstaas Gravsteder med mere end 1 Gravplads eller — hvis der er efterlevende Ægtefæller, jfr. § 24, Stk. 1, — mere end 2 Gravpladser, ønskes udlagt for Sognets til Folkekirken hørende Beboere, saavel som naar Gravsteder ønskes bevaret ud over den i Vedtægten bestemte Fredningstid fra den længstlevendes Begravelse, skal saadant Ønske imødekommes, mod at der erlægges en i Vedtægten derfor fastsat Betaling.

3) For udensogsboende, der enten har Ægtefælle, Forældre eller Børn begravet paa Kirkegaarden, eller som paa særlig Maade har været knyttet til Sognet, gælder de samme Bestemmelser. I opstaaende Tvivltilfælde tilfalder den endelige Afgørelse Stiftsøvrigheden.

4) Hvor Pladsforholdene tillader det, kan der ogsaa udlægges Begravelsesplads for andre udensogsboende mod en i Vedtægten fastsat Betaling, der dog bør være væsentlig højere end den for de i Stk. 2 og 3 omhandlede Tilfælde fastsatte.

5) Personer, som ikke tilhører Folkekirken, har Ret til at erholde Begravelsesplads udlagt paa Folkekirkens Kirkegaarde i de Sogne, hvor de bor, for saa vidt der ikke i Sognet findes nogen kommunal Kirkegaard eller Kirkegaard for det Trossamfund, som de tilhører. Den Betaling, der herfor skal ydes, fastsættes i Vedtægten under Hensyntagen til, at saadanne Personer ikke deltager i Udgifterne til Kirkegaardens Vedligeholdelse og Drift.

6) Al Betaling, der erlægges for Erhvervelse af Gravsteder for flere end een Fredningsperiode, saavel som al Betaling, der erlægges i Henhold til Bestemmelserne i denne Paragrafs Stk. 4—5, oplægges blandt Kirkens Midler for at anvendes til Kirkegaardens Udvidelse eller til Arbejder ved Kirkegaarden efter Ministeriets Bestemmelse. Naar Kirkegaarden skønnes ikke i en overskuelig Fremtid at ville trænge til Udvidelse, kan Ministeriet tillade Afvigelse fra denne Regel.

7) Ved Kirkegaarde, hvor der hidtil har været henlagt Gravsteder til faste Ejendomme i Sognet, bortfalder denne Ordning ved første Ejerskifte efter 1. Juli 1922, og Gravstederne indgaar derefter under de i denne Lov givne almindelige Regler.

(fortsættes)